

Svetlana Jovičić

OFFBEAT: Pogledaj i vidi nasilje prema ženama
Studentski Kulturni centar, 25.11 - 07.12. 2008.

Ako je umetnost sposobna da pruži otpor klišeima i redukuje stereotipe, onda mora ukazati na drugačiju perspektivu razvijenih tehnika medijskog stereotipnog predstavljanja žena, seksizma i mizoginijske kulture.
Maja Čirić

Evropskoj kampanji AŽC, Autonomnog ženskog centra za 2007. g. pod nazivom "Reagujmo, dok ne bude kasno", pridružila se i naša kustoskinja Maja Čirić okupljanjem na zajedničkoj izložbi 16 umetnica, uglavnom ali ne i isključivo, feminističke provenijencije. Jedinstveni cilj ove široke akcije je podizanje nivoa svesti javnosti o prisutnosti nasilja nad ženama, ukazivanje na ugrožavanje ženskih sloboda na svim klasnim, rasnim i starosnim nivoima. Polazi se od realne situacije, od sve veće stope rasta nasilja i njegovih sve raznovrsnijih manifestacija, a cilj je da se iznalaze načini, strategije osveščivanja i odbrane od takvog negirajućeg, pasivizirajućeg, stereotipnog stava/ponašanja u odnosu na ulogu žene u savrmenom društvu.

U uvodnom katalogu svoje autorske izložbe, M. Čirić obrazlaže porive umetničkih delovanja u sferi feminističkih strategija, analizira pojedinačne načine i motivacije žena

- autora da vizuelnim rečnikom demistifikuju, podriju, ismeju ili tek komentarišu medijske klišeje u kojima se žena i ženski likovi još uvek površno i tipski prikazuju. Takođe pokazuje i one radove koji unutrašnjom, intimnom sferom posredno metaforički obelodanjuju, inače neprozirne, simptome agresije i generatore patnji. Po teoriji Fukoa, moć ne dolazi niotkuda spolja već funkcioniše kroz umnožene jedinice koje je sprovode. Tako postepeno (ili naglo) poput plime svi postajemo karika u lancu sveprihvatajućeg nasilja, postajemo u nasilje umreženi te tako nemoćni da se od njega distanciramo. Ono, paradoksalno, postaje nevidljivo i nepostojeće. Pretučena žena neće biti primećena jer se uklapa u stereotipnu mentalnu sliku, u folklorni obrazac mnogobrojnih društvenih zajednica širom sveta. Upravo protiv ove globalne pošasti prozване – nasilje nad ženama – podigle su glas i osveščene umetnice, u sredinama u kojima deluju uglavnom, sa indignitetom posmatrane i minorizovane. Dakle Maji Čirić je uspelo da u svoj Offbeat koncept umreži i sinhronizuje šesnaest umetničkih projekata različitih medija izražavanja, rukopisa i osećajnosti. Najeksplicitniji rad, videoinstalacija Turkinje Selde Asal dokumentarističkim jezikom tematizuje ispovest žene koju je porodica njenog muža, zbog zahteva za razvod, unapred osudila na smrt. Ležernom filmskom naracijom prikazana nam je odlučnost mlade žene da nakon drame premišljanja i unutrašnjih lomova, bekvstvom iz porodice izabere život. Odlučnost naše Ivane Smiljanić manifestovala se posve drugačije od one Seldine. Ona je doslovnim utiskivanjem reči ODLUČNOST, pečatom na slikarsko platno jasno želela da pokaže svoj antipasivan stav, odlučnost da se suprotstavi (... "dapromenimizbor", "dasenesnebivam", "dakažemštamislím", ...). Uzgred, ona se zapravo odlučuje na

medijski prevrat ili eksces: negirajući slikarskom platnu njegovu tradicionalnu ulogu prikazivanja (uglavnom) likovnih, rukom radjenih predstava ona ga "srozava" na izveštaj koji administrativnim postupkom pečatiranja dobija oficijelni karakter. Ivana se zabavlja tim uzastopnim udaranjem pečata dok ne popuni sav prostor platna. Iako na taj način ona klasičan medij konvertira u konceptualni, krajnji efekat je neočekivano dekorativan.

Međunarodno afirmisana Biljana Đurđević je zastupljena sa svojim čistim figurativnim slikarstvom i sa snažnim konceptom u pozadini / podtekstu. Njene slike pod nazivom "Sistematski pregled" sa nizom sedećih i stojećih, bezizražajno uplašanih devojčica, kloniranih, pogrbljenih tela (šaca), britka su osuda nehumane socijalizacije koja donosi strahove od povređivanja na prvim sistematskim, lekarskim pregledima (pred)školskog uzrasta. Traume koje će biti osveščivane tek u poznim godinama života. Kineskinja He Chengyao, fotografijom svoga tela izbockanog mnoštvom (99) akupunkturnih iglica, osveščuje bol svoje majke koja je, svojevremeno, na akupunkturu bila prinuđena.

Milica Ružičić se umrežila u ovu kontekstualnu priču o nasilju svojim (svesno) degutantnim objektima - "protezama za emotivne invalide". To su od gume izlivenne šake koje umetnica na fotografijama demonstrira "kako da se nose". Držanje lažne i prave šake "ruku za ruku", kao i imputiranje nogu i ruku drvenoj stolici aludiraju na poremećene i osakaćene muško – ženske odnose. Estetika ružnog koja svojim anti-lepim stavom "otkucava" anti-lepu realnost.

Hito Steyerl, filmska rediteljka iz Berlina zauzima mnogobrojne uglove posmatranja iz kojih, svojom polučasovnom kolažnom montažom na DVD-u, Lovely Andrea, ispituje različite ženske pozicije. Tipično postmodernim, hibridnim postupkom, ona kombinuje privatni snimljeni materijal sa materijalom uzetim iz različitih izvora – video spotova, izveštaja sa vesti, američke crtane filmove i fotografije iz sopstvenih bondidž arhiva. Metaforički lajt motiv celog rada je upravo bondidž sekvenca - žena vezana oko struka vertikalnim konopcem slobodna je da igra ali ujedno i ograničena u pokretu.

"To je feministički kolaž – esej ...koji postavlja pitanja o politici vuzuelnog, strukturama moći, kontroli stida, voljnom i nevoljnom potčinjavanju, relativnoj i apsolutnoj slobodi, o igranju uloga u društvu, o vezivanju kao poslu, kao umetnosti, kao simbolu za izvornu egzistenciju i metafori za društvo...." (iz kataloga izložbe)

Među najatraktivnijim je svakako i rad grupe Guerrilla Girls, Don't stereotyp me. Duhovit, sočan i direktan govor žena koje kratkim izjavama, na serijski štampanim posterima, objavljuju ono što nisu ili ne žele da budu. Ređa se čitav niz uloga po abecednom redu, I'm not an aunt jemima,... bitch,... call girl,... femme fatale,... harem girl,... mother teresa,... supermodel,... pinup girl,... yummy mummy,... , i koji se okončava opominjućim crvenim bold slovima Don't stereotyp me ! i figurom žene golog torza s maskom gorile razjapljenih čeljusti. Ove aktivistkinje često skandaloznim izjavama "razotkrivaju

seksizam, rasizam i korupciju u politici, umetnosti, filmu i pop kulturi. One podrivaju usvojene pretpostavke u oblasti vizuelne kulture otkrivajući ono što je ispod površine, zaboravljeno, previđeno i ono što je jednostavno nepravedno ..." (iz kataloga izložbe). Petominutni video rad Grace Ndiritu je vizuelno najnežnija i najbolnija predstava žene na ovoj izložbi. Telo crne žene, pokriveno mekom draperijom, u sloumošn pokretima giba se i previja na ispucalnoj kori zemlje dok se , ispod u titlu ređaju imena zemalja zahvaćenih ratnim stradanjima (Avganistan, Ruanda,.). Ovaj rad je omaž ženama, žrtvama rata čija su osakaćena tela prikazivana po zapadnim medijima kao tabloidne priče.

I svi ostali radovi, svojom eksplicitnom ili implicitnom vezanošću za žensko pitanje, kao i estetskim performansama uspešno su upotpunili celokupnu zamisao postavke: hipertrofirano, estetizovano prstenje Nevene Popović, terapijski ženski TAXI ART slikarke iz Slovenije Aprilije Lužar, rodni fantazmi Ivane Kličković, albumi Eufrosinije Kersnofskaje (1907-1994.) sa nadrealno-potresnim ilustracijama njenog dvanaestogodišnjeg boravka u Sovjetskom Gulagu, devastirani prostor Jovane Popić u kojemu se ogleda odnos žrtve i počinioca, zamrznuti kadrovi Anne-Marie Schneider, preobražaji rodni uloga Aleksandre Zdravković date kroz prikaze preklapanja slajda i mermernog reljefa. I splitski, grafički doteran, zbornik tekstova "Žena na raskrižju" urednice Ane Peraice našao se među eksponatima ove izložbe. Većina učesnica ove likovne manifestacije pripada mlađoj generaciji umetnica i gotovo sve su aktivne kako na domaćoj tako i na međunarodnoj likovnoj sceni (izložbe, sajmovi, konkursi, nastupi u medijima).

Mlada istoričarka umetnosti i kustoskinja ove izložbe Maja Čirić, širokom obaveštenošću i aktivnim uplivom u dešavanja na savremenoj (svetskoj) likovnoj sceni, na ovoj beogradskoj grupnoj izložbi, promišljeno i umešno je spojila autonomne umetničke feminizme koji su spontano, lako i ležerno komunicirali sa publikom. Duhovito je poentiran i sam naziv, Off-beat koji bi mogao da se prevede kao izbegavanje, sklanjanje od udarca; stavljanje udarca na off, ali i (više u plesnoj terminologiji) metaforički kao nekonvencionalno igranje, kretanje ili skakanje van ritma, kontra ritmu.

Posmatrana iz ugla istoričarsko umetničkih dešavanja ova izložba je svakako inovativna jer poseduje, na domaćoj sceni do sada nezapažen, na ovakav način iskristalisan, i u umetničkoj sferi artikulisano, stav o potrebi osveščivanja i reagovanja na nasilje usmereno prema ženama.

Dok su sifražetkinje početkom prošlog veka zahtevale ista biračka prava kao što su ih imali muškarci, u drugoj polovini tog istog veka feministkinje su se borile za izjednačavanje svih ostalih prava, da bi početkom tih devedesetih pa sve do danas novi feminizam ili postfeminizam fokusirao pažnju na problem nasilja i poštovanja prava individua. U taj postfeministički kontekst možemo uvrstiti i ovaj Majin uspešni autorski projekat.